

POBL VREIZH

4^L

MEZHEVEN
1980
NIV. 124

en niverenn-mañ, hag en heni
da-zont, ur pennad diwarbenn
bresel en Aljeri

HARPIT POBL VREIZH

KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

Listennad 1^{añ}

A. Deshayes, Kemper	20,00
D. Jegou, Gwened	20,00
F. Lavanant, Plabenneg	10,00
H. Cornic, Kemper	20,00
Mikael D., Roazon	60,00
Hubert G., Orvault	20,00
P. Gazio, Dinarz	60,00
J. Perchoc, An Drinded-Plousane	10,00
T. Perrot, Loktudi	60,00
J. Korbel, Hyères (83)	20,00
L. Guillaume, Trestel	10,00
C. Vincent, Gwengamp	20,00
Y. Hourmant, Plonevez-ar-Faou	10,00
D. Arzel, Issy-les-Moulineaux (92)	20,00
S. Kidna, An Alrae	5,00
Julien Le M., Kemper	10,00

War-un-dro 375,00

Digoret hon eus eta ur roll newez, hag a bado 12 mis, evel an heni kent. Er mis-mañ avad, n'eo ket gwall bonner plad ar gest, dreistoll pa seller douzh heni ar mis diwezañ: 1026,00... Trugarez vras memestra, eveljust, d'hon oll vadoberourion, rag n'eo ket ar re o deus roet a zo da damall ! Fiziañs hon eus evelkent e kresko uhelloc'h ar bern a-benn ar wech a zeu. Rag dalc'hmad e vezomp war nebeud, war re nebeud kalz.

**Bez' e c'heller
kaoud
dastumadennoù
klok eus
« Pobl Vreizh »
niv. 95-117,
keinet,
fichet,
kempenn :
80L. an tamm.**

Skrivañ da : UDB, BP 304
29273 BREST Cedex

CAFÉ DES MOUETTES TAVARN AR SKREWED

Guinness diwar ar waskeres

Porzh a goñvers

BREST

Tél. 44.33.21

Kompren a rit, lennerion ha komanterion ger, pegen diaes eo lakaad da zont er-maes beb mis ur gasetenn evel POBL VREIZH. Gweled a rit ho hunan ar boan a gemeromp ewid ober labour kempenn ha peurlipet. Ur gasetenn visieg : nag a ziaesterioù berniet ase ! Diaesterioù arc'hant, diaesterioù tud, diaesterioù amzer. Rag n'eo ket gant tud paeet ewid ober al labour-se e vez lakaet POBL VREIZH da zont er-maes... Tamm ebed. N'eo ket kennebeud gant skolaerion war o leve e vez gwraet al labour. Gwell-a-se ma vez kavet skolaerion war o leve d'ober wardro an traou brezhoneg. N'eus ket re a dud oc'h ober wardro ar paourkaezh yezh kozh. Ha c'hoazh, ar re a ra ne raont nemed en em zrailhañ. Laouen e tle bezañ mignoned ar galleg ollvedel o weled emgann pemdezieg chass ar brezhoneg. Anfin ! An dra-mañ zo un afer all.

Ewid dont en-dro da b/POBL VREIZH neuse, ez asgoulennomp diganeoc'h, lennerion ger, kass ho kwenneien, kass ho plankoù d'ho kasetenn vrezhoneg muiañ karet. N'ho peus ket da gaoud mezh, memes ma ne c'hellit kass netra nemed ur 5,00 lur, un 10,00 lur bennag. Gant bernioù bihan e vo savet ur bern bras.

Trugarez neuse, ur wech c'hoazh, da brofourion ar mis-mañ, ha, diwar vremañ, trugarez da re ar mis a zeu : esper hon eus e vint niverus !

POBL VREIZH

KOMANANTOÙ

	boutin : 40 L	V
P	skoaz : 60 L	R
O	pe ouzhpenn	E
B	KRP ROAZON	I
L	2746-79	Z
	C C P RENNES	H

Ti-Moullerezh « Iroise »
29200 Brest

Rener ar gelaouenn :
Fañch Morvannou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerenn

Komanantit d'ar gelaouenn bolitikel nemeti e
brezhoneg penn-da-benn

Pobl Vreizh (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

a gass e gomanant

Boutin : 40 L (1)

Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)

Estrenvro : 60 L (1)

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

Amañ an arc'hant

dre chekenn-bost (1)

dre vandat-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

CCP RENNES 2746-79

Dremm ar vro

Komz eus an **Afganistan** zo dreistoll lakaad war wel ar viser hag an is-diorren. Gant 15 milion a dud ema e-toues ar broioù ar paourrañ eus ar bed. Gounid a ra peb den war-dro 80 ha 100 dollar ar bloaz. 85% eus ar boblañs zo o pleal gant ar sevel loened, ar c'henwerzh hag an artisa-nalezh. 1% hepken zo implijet en ijinerezh. Evel ma komprenit aes, ez eo diasezet sort kevredigezh war al labour-douar. Hag en ur vro a sort-se ez eo gwall ledan an toufles etre ar re binwidig hag ar re baour. Araog Dispac'h 1978 e oa perc'hennet 85% eus an douar-labour gant 10000 (pe 12000) den. Ar re all ne vane ganto nemed un doare : bezañ dleour d'ar berc'henneien binwidig.

Ewid pezh a sell douzh ar politikerezh, e oamp betek 1978 en un unveliezh (pe monarchiezh), ma oa ar galloud enni etre grabanoù ar virourien en-dra ma treusvewe ur boblañs reuseudik na ouie al lodenn vrassañ anezi (90-95%) na lenn na skrivañ. E 1973 e voe diskaret an Unveliezh gant ur skouadron renet gant ar c'hapiten **Abdul-Kader** : un ofisser broadelour eus an tu dehoù, med an darvoud-se ne chañchas ket kalz a dra er vro. Ur c'hentañ Ministr a wechall, ar Jeneral **Daoud**, anezañ ur breur-kàer d'ar Roue, a voe lakaet e penn ar Stad, en abeg d'e vrud. E gwirionez, daoust ma oa bet diskaret ar Roue, e chomas ar renad evel ma oa, heb na voe doujet an nebeutañ da wirioù an dud na d'o frankisoù.

Ar c'hoiñ

Arabad bezañ souezhet ma teuas an traou da virwiñ. Rag bez e oa ul lodennig a

NISTAN

gelennerien, a studierien, a ofisserien bet en estrenvro (ur vegenn mar karit) hag a zisoloe mennosioù newez, ha dreistoll ar varksouriezh. Merzout a raent iwe pegen gopret fall e oant (e 1974, ne douche ur c'helenner Skol-Veur nemet 270 lur ar mis) ha penaos ne oa nemed ar berc'henneien binwidig a gement a sache o spilhenn ganto.

Neuse e tiwanas strolladoù politikel eus an tu kleiz, merket don o spered gant ar varksouriezh. An heni brudetañ anezo eo ar P.D.P. (ar Strollad Demokratel Poblel), rannet e daou : ar **Parcham** (da laret eo ar Banniel) hag ar **Khalq** (ar Bobl), a-du gant an **URSS** an eil hag egile.

Rag abaoe pell 'zo ez eo paret daoulagad an Unvaniezh Soviedel war an **Afganistan**. Ha gouzoud a raio tennañ gounid eus an disemglew a zo etre ar vro-mañ hag ar **Pakistan**. En efed, e 1953. ar **Stadoù-Unanet**, abalamour d'an darempredoù o deus skoulmet gant ar Pakistan, o deus nac'het pourchass armoù d'an arme afgad. Adaleg neuse, **Daoud** hag a oa d'ar choulz-se kentañ Ministr, a c'houlennas harp an URSS ewid gwellaad e arme ha diorren an ekonomiezh. Hag e teuas an URSS da gaoud muioc'h-mui a leveson e-barzh ar vro. Eus 1966 da 1971 e tremenas eus 54 da 72% al lod a gemeras ar Sovieded e diorroadur an **Afganistan**. Int hepken eo a stummo an ofisserien, a werzho an armoù hag a gasso teknikourien ewid krefivaad an arme.

An dispac'h

Epad an nos 27-28 a vis Ebrel 1978 e c'houlenn ar gouarnamant digant an arme delc'her penn d'ur vanifestadeg prokomunour. Med ar c'hirri-bresel, e-lec'h klask damessaad ha mestroniañ ar re-mañ, a en em lak da dennañ war bales ar Presidant. Lazhet eo **Daoud**, e vreur ha meur a vinistr. Ar re o deus aaset an taol eo ar c'horonal **Abdul-Kader** (hon eus kavet dija war hon hent) hag ar c'homandant **Watanja**. An heni kentañ a oa esel eus ar **Parcham** hag hemañ eus ar **Khalq**. Moarvad o doa ijinet ar vanifestadeg ewid dont a-benn eus o raktress. Aes eo divinoud e oa bet kraonellet (noyauté) an arme gant ar « gomunourien afgad » pell a oa, ha n'o doa ket bet kalz a boan ewid seweniñ o mestr-taol.

Ar Republik «Demokratel» avo embannet d'an 30 a vis Ebrel 1978, er penn anezi an **A. Taraki** a vo war an dro Sekretour ar PDP hag **A. Amin** evel eiler. Goude-se e teu buan-tre mare ar gwaskerezh : 2 pe 3000 den a lazher ragtal hag ur bern tud a voun-

D'ar sul 11 a vis Mae e oa pardon Loktudi, med ma chom an dud tost douzh ar gisioù kozh, deuet zo banieloù newez er maes, ha surawalc'h ne blijfent ket re d'an Aotrou 'n eskob Barbu... En ur arruoud bar porzh, e weled ar banieloù newez-se staget etre gwernioù ar bagoù-pesketa, ha skrivet warne : « Nukleer, ma rêr » — « Pesked, pas neutronioù » — « Ar vartoloded gant Plogo »...

Ar sort jeu-se ne raio ket muioc'h a blijadur d'an Aotrou Maer (n'eus nemed kusul Loktudi er Vro Vigouden a gement en deus lâret ya da greisenn b/Plogo).

Pa weler traou mod-se, n'eo ket mui an nukleel afer tud yaouank o blew hir nemedkén, med heni al labourerien evel martoloded ar Vro Vigouden.

An dra-se eo a ra ar muiañ a aon d'an dud e karg ; setu perag d'ar sul vintin, e-toues ar re gentañ war ar c'helioù e oa un archer o selled pizh douzh ar bagoù hag ar skritelloù.

T. Perrot

ter er-maes eus ar velestradurezh. Evel ma tiskleir **Taraki** : « Ma 'z eus Strolladoù en diavaes d'ar PDP, a zo ar Strollad nemetañ o komz en hanw al labourerien, n'hellont bezañ nemed enebourien d'ar Bobl ha tud enebet douzh an Dispac'h ».

Ul lajad c'hoazh, hag e vo lakaet iwe pouesusañ renerien ar **Parcham** e-toues an « amprevaned noasus ».

Tud evel **Abdul-Kader** da skwer a vo kondaonet hag e vo divodet ar **Parcham**. Ne van ken nemed paotred **Taraki...**, gant bennozh an Unvaniezh Soviedel.

An diaesterioù

A-benn nebeud a amzer e krogo an drubuilh ewid skipailh **Taraki**. Ken e ranko goulenn muioc'h mui skoazell an URSS. Klaskomp gouzoud ar perag eus an dra-se :

Da gentañ e rankomp menegiñ krefivder ar relijion hag ar feiz muzulmad. Niverus an Afganed n'hellont ket gousañv un ideologiezh di-zoue.

Da eil, ur bern repuidi eus an URSS zo bet tec'het kuit d'an **Afganistan** er bloawezhioù 1920 ha 1930. O zestenoù zo

chomet kisellet don en envor ar bobl.

Da drede ar gouarnamant newez zo kreisennelour kenañ ha ne zouj ket da wirioù ar minorelezhioù etnikel a zo koulskoude niverus : en tu-hont d'ar **Batchouned** (an niverussañ wardro 10 milion a dud) ez eus an **Hazaraed**, an **Ouzberked**, ar **Baloutched** ha me oar...

Setu perag ez a war washaad an enebiezh hag an emsavadegoù a-enep ar gouarnamant, dreistoll a-eneb heni **Amin** a vo hanwet kentañ Ministr d'ar 27 a vis Meurzh 1979. Ar peurrest a zo anavezet. Penaos ez eo deuet an URSS da sikour ar galloud newez, hini an **A. Babrak**, esel eus ar **Parcham**, goude ma 'z eo bet lazhet **Amin**. Sklaer eo kompren n'helle ket an URSS assantiñ e vefe diskaret ur renad « sokialour », dreistoll p'edo an Islam o tihuniñ e **Bro-Iran**, gant ar riskloù hag an danjerioù a zever eus sort dihun. Ne larin netra ouzhpenn. Gouzoud a rit kenkoulz ha me ema sanket muioc'h mui an URSS en ur bresel didermen ha kriz... Evel an Amerikaned er Vietnam.

Fanch Kerrain

« SERR DA VEG HA LABOUR ! »

Soñj ho peus sur awalc'h eus ar grev hir ha stad a oa bet e 1974 er stal lazhañ-yêr ba **Peder neg** ; 6 vloaz warlerc'h n'eo ket chañchet kalz stad al labourerien en usinoù-se : afer UNACO ba **Brieg** henn diskouez deomp sklaer.

Pedet e oa bet tud **Brieg** da zont, d'ar gwener 6 a Vezheven, e sal an ti-kêr, da selaou un toullad micherourien ha micherouresed deus UNACO, skoazellet gant ar CFDT.

En UNACO n'eus mare ebed da achuiñ al labour ; sañset eo da 6 eur deus an abardaez, med alies tre e vez 11^{eur}, hanternos, ha memes un eur !

Ar mekanikoù a zrailh gant an tizh-labour : 200 penn-yeer beb munut, 170 000 bemdez, ur milion beb sizhun ! Ma vez ar mekanikoù o trailhañ hed dihan, e pessort stad e vez al labourerien ! Ban dour ha war ul leur-di riklus. « Serr da veg ha labour ! », « kerzh kuit d'ar gêr ! », setu ase ar c'homzoù a vez distaget gant ar vistri vihan d'ar vicherourien. Ar paeoù, wardro ar SMIC, ne vezont uhel nemed gant an eurioù-ouzhpenn.

Abaoe mis Genveur n'eus ket fellet zo bet dehe kaoud ur sindikad UNACO, aet skuizh gant ar vuhez-se, kuitaod o labour da un eur nos, med da 6 eur deus an abardaez ; fellet o deus dehe kaoud ur sindikad hag o deus dibabet ar CFDT ewid en em zifenn. Fuloret ar mestr bras, an Ao. **Bernard**, hag ez eus bet stlapet daou vicherour er maes ;

hiziw e fell dezañ kass pewart all er maes, ha lakaad 19 micherour war baw ewid ar mare.

Eus ur familh a vourc'hisien newez e Breizh eo an Ao **Bernard**, tud o klask gounid arc'hant forzh penaos, war gein al labourerien ; memes parres **Brieg** eo saotret he stêrioù gant UNACO.

Beb sort traou a weler du-se : skornañ en-dro yêr bet diskornet — kondaonet eo bet **Bernard** ewid an dra-se dija — leser ar yêr re bell ban dour da gemer poues, preñved war ar chadennoù. Gant daou ganfard eveltañ, **Doux** ha **Tilly**, en deus **Bernard** savet ur GIE ewid gwerzhañ ar yêr d'an oll vroioù ; gwelet mad int gant tud ar gouarnamant, en tu all d'al lesennoù emaint koulz lâred ; spontus eo ar profit a raont : 638 milion kozh e 1978 ewid **Bernard** e hunan.

Bar jeu-se n'eo ket aes ewid al labourerien kaoud o gwirioù. Tamm-ha-tamm memestra e teu ar sindikad a-benn d'ober e blass ; ar CFDT eo he deus bet ar muiañ a vouezhioù er votadeg diwezañ ; **Bernard** eveljust ne blij ket ar sindikajoù dezañ ; felloud a ra dezañ stlepel kuit an delegeed. Ur gudenn eo iwe daremprediñ an Turked na gomzont ket galleg hag a zo lojet gant **Bernard**. Nerzh-kalon a ziskoueze tud UNACO kaoud epad ar vodadeg-se. Ne vo ket possubl delc'her da blegañ da **vBernard** !

L. Kleac'h

EMVOD AR «JOC» E KEMPER

D'ar sadorn 7 a Vezheven, ez eus bet ur mil a dud yaouank o vale dre ruioù Kemper en ur huchal a-eneb da bolitikerezh ar gouarnamant hag en ur c'houlenn muioùc'h a justiss ewid al labourerien.

Diskouez a rae paotred ha merc'hed ar JOC-JOCF e mod-se emaint a-du krenn gant an emsav micherour. Goude ar valeadeg, e voe aaset ur meeting ganto : diskouez a resont gant sketchoù ha montajoù buhez ha kudennoù ar skolidi, an deskardidi (apprentis), re ar vicherourien yaouank, re a re yaouank eus ar vro hag a zo heb labour.

Plijus tre e oa gweled ur mell emvod a yaouankisoù oc'h embann o bolontez da harpañ emgann al labourerien ; ur gentel eo iwe, dreistoll er mareoù diaes-mañ, ewidomp-ni tud koshoc'h, da gass an traou war-raog.

L. Kleac'h

E LANNUON : BEC'H E TI « POLYDESS »

Daou-zeg den a oa implijet e ti « Polydess » e Lannuon, e-lec'h ma vese treset hag aaset pannelloù ewid an hentoù.

Ur mis oa en doa kroget ar patron da vountañ labourerien 'zo er-maes gant digarezioù toull e-gis : « incompatibilité d'humour avec notre employeur ».

O welod kement-se, o deus diskroget ar re-mañ diouzh o labour. Ar pezh en deus displejet kalz d'ar patron.

Kement a zroug a oa ennañ ken en deus skarzhet kuit an oll vicherourien, gant harp barner les-varn Gwengamp. E gwirionez, e oa deuet an Aotrou Henry (ar patron) da Lannuon dre ma roe ar gouarnamant arc'hant ewid krouiñ embregerezhioù er rannvroioù : profoù ewid an digreisennañ : 37000 lur en deus gallet lakaad evel-se en e c'hodell araog krogñ.

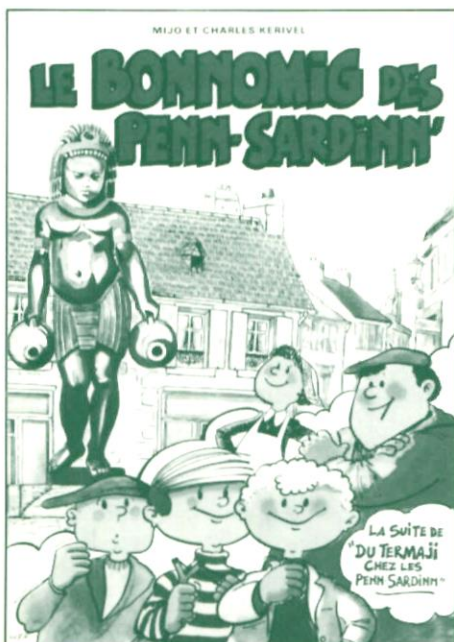
Piw eo an Aotrou Henry ? Sañset ez eo ur Breizhad gant « mennosioù mad », un den bet e Bagad Bleimor gwechall... Siwazh ewitañ, n'o doa al labourerien gwir ebed ! Krog mad eo ar re-mañ gant ar stourm bremañ, ha sikouret int gant ar sindikajoù ha strolladoù politikel an tu kleiz. Prest int da vont beteg ar penn pellañ ewid miroud o labour. Bec'h e vo c'hoazh e ti « Polydess ».

Koled Vissant

REIZHADENN

D'ar mare ma oamp o vont da lakaad an niverenn-mañ dindan ar wask, ez eus bet kaset deomp ar reizhadenn-mañ d'ar pennad diwarbenn an Afganistan : e penn kentañ ar rannbennad diwezañ e tleer lenn :

Setu perag ez a war washaad an enebiezh hag an emsavadegoù a-eneb ar gouarnamant. Red eo lâred ez eo deuet hemañ da vezañ gwan tre. An dra-se zo splann p'eo bet hanwet **Amin** da gentañ ministr d'ar 17 a vis Gwengolo 1979, goude bezañ, eñv e hunan, lazhet **Taraki**. Ur gwir romant poliss ! Hogen, abenn nebeud, **Amin** ema e c'halloud en danjer iwe. Fontañ 'ra an arme evel un tamm amanenn. Prestig, n'eus ket kén eus ar PDP. Neuse e teu an URSS da « skoazellañ » ur gouarnamant newez, heni **Babrak Karmal** — **Amin** o vezañ bet lazhet d'e bro —, da lâred eo e tegass an Arme Ruz e nerzh da ziazezañ, goustet a gousto, ur galloud newez. Sklaer eo kompren...

Newez deuet er-maes : ewid ar reorioù strizh o deus ezomm, ewid o yec'hed, da c'hoarzhin leizh o c'hof...

POUR HA TRICHIN EWID KOMUNISTED KREIS BREIZH

Poanial a ra U.D.B. Kreis Breizh abaoe un eurtad dija da ziskouez pegen kouezet ha dilañset eo kreis ar vro. Gwashaad a ra ar jeu gant ar vro o koshaad hag o vont dilabour ha didud kasimant e-barzh meur a dakad. N'a ket an U.D.B. da gaoud faot, nann laouen, gant ar strolladoù all a zo krog da zispenn he roudoù, ha soñj dispalañ anehi martese evel ar gomunisted newez so !

En ur vont dorn-ha-dorn an heni eo e vo kasset ar stourm war-raog, med red eo daspugn ar muiañ ar gwellañ a dud : strolladoù, sindikajoù labourerien, peisanted, skolaerien hag all. Goùd awalc'h a raomp n'eus strollad ebet hag a zo gouest da zifenn kreis Breizh e hunan !

Kennigañ ra komunisted Kreis Breizh un danvez program pe roll goulennou : difenn ar servijoù publik, an hent-houarn, al linennou hag ar garioù bihan, ar skolioù war ar maes, an ospitalioù ; kempenn ar c'hanal (kanal an Naoned da Vrest) ewid an douristed ; peurechuiñ Plañ Heñchoù Breizh a zo bet diwezataet meur a wech... An U.D.B. a sav a-du gant an traoù-se, tre, seul vui m'he deus stourmet ewid an dra-se ewid ar wech toud, ha bewech he deus kroget e-barzh hardimant !

Ewid pezh a sell douzh an industriezh, berr e chom ar gomunisted un tamm. Kaos a raont deus an usinoù boued, deus ar mengleuzioù (mein gris, mein-do ha traoù newez evel kouewr Bodenneg), med netra ressis, ha n'eo ket drol : pessort krog o deus ar Vretoned war traoù sort-se ? Kaoud a ra d'an U.D.B. hon eus ezomm muioc'h hardiegezh hag afer deus ur Plañ da industrialisiñ ar vro, dindan ewezh un Assamble Vreizh renewezet.

Ewid pezh eo al labour-douar, ar sklaerrañ tra d'ober raktal a-benn delc'her ar magañ loened amañ gi-mañ eo stourm ar beisanted, a dra sur, med n'eo ket trawalc'h : daw eo lakaad en e sav ur planifiñ deus ar produiñ war dachenn Breizh, ar Frañs hag an Europ, ha daw eo da gentañ d'ar beisanted kaoud prisoù merket herwez ar misoù, beteg ur c'hementad.

Da soñj an U.D.B. ba fin ar gont, ma n'eo ket fall kaoud er c'his-se kennigoù boutin, n'eo ket di-zañjer iwe leuskel pe lakaad tud Kreis Breizh da grediñ lâr Kusul Breizh zo gouest ha kountant da rekouriñ ahanomp p'ema renet gant **Marcellin** hag e benn-bazh, meret gant ur pefed dorn dir ha pa n'o dez kusulierien an tu kleiz eno (PS, PCF hag UDB) ken urzh med da reiñ peuc'h ! Ar pezh zo degouezet newez so en deus diskouezet awalc'h penaos oar **Giscard** hag e dud implijañ lankoned Kusul Breizh da harzañ stourmoù ar bobl e Breizh, net ha pizh, hag alies gwech da draissañ anehe !

Daoust hag al lipañ tra n'eo ket stourm e Kreis Breizh evel lec'h all da gaoud an tu d'en em ren hon hunan, pa vo roet da labourerien ha da bobl Vreizh galloud hag aes da ren o bro pe evel ma laromp ni U.D.B. an EMRENEREZH DEMOKRATEL ?

Kevredad U.D.B. Kreis Breizh

UR C'HAMP BREZHONEG BA RIEG

Eus ar 25 d'an 30 a vis Eost e vo dalc'het ur staj ba Rieg, savet gant skolidi brezhoneg deus ar c'hornad.

Savet eo bet espress-käer ewid ar re a faot dehe distripañ o zamm brezhoneg bet desket gante epad ur bloawezh d'an nebeutañ. Bez' e vo sonioù, koñchennoù, un droiad-vale, c'hoarioù a beb sort, nebeud tre a gentelioù, ken ne vo ket afer d'an dud skrivañ pos ebet !

Savet eo bet iwe ewid brezhonegerien a faot dehe gwellaad ar brezhoneg a brezegont, pe deskiñ lenn ha skrivañ.

Faotañ' ra deomp gober gant ur stumm bew da gelenn ar yezh. Kountant 'vefemp da ziskouen ar mod-se d'ober da gelennerien all, ha da zeskiñ traoù all digante da heul.

Ar brezhoneg prezeget 'vo ar mestr.

Ma 'peus c'hoant da c'houzoud hir-roc'h pe da lakaad ho hanw, n'ho peus kén 'med skrivañ da Gi PEN-SEC, Penn-Kelen, 29111 SKAER (niv. bellg. (98)59.45.75).

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

**LENNIT
POBL VREIZH**

Komanantit da gelaouenn
c'halleg an UDB

Le Peuple Breton (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREŠT-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

Boutin : 50 L (1)

Skoaz : 70 L (1)

Estrenvro : 60 L (1)

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

KEMENNADENN GANT DIWAN

Goude skol **Lambaol-Witalmese** bet savet d'an 23 a vis Mae 1977, ez eus bet digoret 12 skol all : e **Plouneour-Menez, Roazon, Kemper, Naoned, Lannuon, Brest, Kastell-Paol, An Oriant, Plouvian, Pnt'n Abad, Uhelgoad, An Alrae.**

Ema **Diwan** bremañ o sonj digoroù klas-soù all e **Daoulas, Sant-Brieg, Gwengamp, Treglonoù, Kemperle, Lesneven, Kastellin, Brest.**

N'eo nemed diwar brofoù pe ouelioù a gement e teufe arc'hant d'ar gevredigezh **Diwan**. Gant an arc'hant-se eo e teu **Diwan** a-benn da baeañ zo den beb mis (2 bermanant, 14 skolaer, 4 stajad).

Bodadeg veur **Diwan** a vo d'an 21 ha d'an 22 a Vezheven, e **Mur**. Un daol-grenn a wash a vo d'an 22 da greistez. Adal 9 eur e vo klewet kannaded o tont eus **Bro-Euskadi, Korsika, Katalonia, Iwerzhon** ha **Kembre.**

KEMPERLE

Gouel Diwan e « Porzh an Breton » d'ar 27 a vis Gouhere.

- da 3e : Jens Romermadsen ha **Lans Lilhost**, eus **Bro-Danmark** ; **Eric Marchand** ; **Le Théâtre de la Chimère** ; **Claude Besson**.
- da 9e : G. Servat
- hag ewid achuiñ, ur fest-nos gant **Minioù ha Vallegant, Le Roux** ha **Dilasser, Marchand**, h.a.
- Ar pris ewid mont e-barzh : 25L an dewezh leun.

FEST-NOS

Aoset vo ur fest-nos gant Komite skoazell **DIWAN Brest e sal an Ti-Kêr e Brest d'ar sadorn 28 a Vezheven**, gant ar g« **Klaskerien** », an « **Haderien Levenez** », hag « **Ewen hag Erwan** ».

1954

1 a vis Du : *Gwalldaolioù e deg plass bennag deus un ti d'egile d'ar vro, seizh den marw, deroù emsavadeg an FLN, med gouarnamant P. Mendès-F. a zivod MTLD Messali Hadj d'ar 5.*

1955

Mis Genveur : *Soustelle hanwet gouarnour en Aljer.*

Mis Meurzh : *E. Faure, kemeret gantañ plass PMF, a lak votiñ lesenn ar « stad urjañs » en Aljeri hag a gass soudarded di.*

Mis Gwengolo : *Lakaad a ra an ONU kudenn an Aljeri war he roll labour.*

Mis Kerzu : *Votadeg diwezataet en Aljeri.*

1956

Mis Genveur : *Aet eo ar maout gant an tu kleiz ; G. Mollet, sekreetour SFIO e penn ar gouarnamant.*

Mis C'hwevrer : *Tomates taolet dehañ en Aljer ha krogadoù taer ; Catroux hanwet gouarnour gantañ a ro e ziles raktal ; Lacoste en e-blass.*

Mis Meurzh : *Votet zo « galloud dreist » d'ar gouarnamant.*

Mis Ebrel : *Ferhat Abbas, ha tud brudet all, o vont e-barzh an FNL.*

Mis Mae : *19 soudard gall lazhet etal Palestro.*

Mis Even : *300 « fellagha » lazhet e Kabili.*

Mis Eost : *Kendalc'h ar Soummam gant an FLN.*

Mis Here : *Karr-nij Ben-Bella diroudet gant an arme etre Rabat ha Tunis.*

1957

Mis Genveur : *Massu gant 8000 soudard e penn an traou en Aljer ; grev da heul an FLN ; krog eo « emgann Aljer ».*

Mis C'hwevrer : *Gwalldaolioù en Aljer (15 marw, 60 gloaset) ; Ben M'hidi, dastumet, a « varw » er prison.*

Mis Meurzh : *Ar jeneral de La Bollardièr a ro e ziles (60 dewezh er bidouf).*

Mis Mae : *35 soudard lazhet 'kostez Konstantin ; lazhadeg Melouza.*

Mis Gwengolo : *Penn FLN Aljer, Y. Saadi, dastumet gant Massu.*

Mis Du : *Lesenn-stur ewid an Aljeri.*

1958

Mis C'hwevrer : *Kériadenn Sa-*

EIZH BLOAW

diwar levr Y

kiet-Sidi-Youssef, en Tunisi, bombardet (69 sivil lazhet), war zigarez e ro bod an Tunisi d'ar fellaghaïen.

13 a vis Mae : *Bec'h en Aljer : ur c'homite a salvidigezh publik zo savet, Massu en en benn ; birwiñ a ra Frañsisien an Aljeri, hag er C'hors.*

1 a vis Even : *De Gaulle e penn ar gouarnamant, galwet gant R. Coty.*

Mis Eost : *Strakadennoù er Frañs, gant an FLN.*

Mis Gwengolo : *GPRA savet en Ejipt, en e benn Ferhat Abbas ; skrid-diazez ar 5e Republik degemeret gant 80% eus ar Frañsien.*

Mis Here : *Kennig a ra de Gaulle « peuc'h ar re gadarn » d'an FLN.*

1959

Mis Gouhere : *Stourm mat a ra an arme gall, e Kabili (« Jumelles »).*

Mis Gwengolo : *Kennig a ra de Gaulle an « autodétermination » dre referendum.*

1960

Mis Ebrel : *Challe, Jouhaud, Zeller, Salan a gemer ar galloud en Aljeri. Tamall a ra de Gaulle « ar c'hartouron jeneraled war o leve »...*

Mis Mae : *Krogiñ 'ra kendivis Evian.*

Mis Gouhere : *Kondaonet eo d'ar marw ar pewar jeneral, ha pemp koronal.*

Mis Eost : *War washaad eh a gwalldaolioù an OAS.*

Mis Here : *20 pe 30 000 «Arab» e ruioù Paris (12 000 serret).*

Mis Du : *Dez-ha-bloaz emsavadeg 1954 : 74 marw, 130 tizhet.*

Mis Kerzu : *Dewezh-stourm ar sindikajoù eneb d'an OAS.*

1961

Mis Genver : *Politikerezh de Gaulle en Aljeri degemeret gant 75% eus an dud. En em vodañ 'ra ar CNRA e Tripoli ; en Aljer, « sizhun-wezh ar bardelloù », war zigarez e rank Massu mont kuit.*

Mis Even : *Da fall eh a ar rakdivis e Melun etre ar Frañs hag ar GPRA.*

Mis Gwengolo : *« Manifest an 121 » a-du gant an disertourien.*

Mis Here : *Mont a ra Ferhat Abbas d'ober un dro da vMoskou ha Peking.*

Mis Kerzu : *Bec'h bras da geñver beaj de Gaulle en Aljeri (96 marw en Aljer) ; anavoud a ra an ONU droed ar bobl aljerian da vezañ dieub.*

1962

Mis C'hwevrer : *Komz a ra de Gaulle deus ur « Stad soveren ha dieub » ; krogadoù epad ur vanifestadeg eneb OAS (8 marw etal metro Charonne).*

Mis Meurzh : *Kendivis ofissiel hag emglew en Evian.*

Mis Ebrel : *90% a-du gant an emglew er referendum.*

Mis Even : *Emglew etre an FLN hag an OAS ewid achuiñ gant ar gwalldaolioù.*

Mis Gouhere : *99,72% deus an Aljerianed a-du gant an dieubidigezh, anavezet d'an 3 deus ar mis-se.*

*

AN DOUGERIEN VALISENNOÙ,
HAG AR RE ALL...

Piw a gav deoc'h eo an dougerien valisennoù-se, a zo iwe hanw ur pezh levr newez skrivet gant Herve Hamon ha Patrick Rotman ? Ar re, an nebeudig re a vese o « tougen malisennoù an FLN », da lared eo o reiñ bod ha dorn da vad d'an Aljerianed epad ar bresel.

ER VRO DON, POAN-SPERED
HA KALONAD

Bresel an Aljeri ! Moarvad n'eo ket soñj ar c'hwilien-se a zo chomet e-barzh spered ar re o deus bewet ar reusad-se, na dreistoll ar re evel din ganet warlerc'h ar bresel diwezañ a oa bugale pe grennarded etre 1956 ha 1962. Pessort soñj hon eus dalc'het just awalc'h ? Tri dra ne 'm eus ket ankouaet : pegen nec'het ha glac'haret memes e vese an dud en-dro din abalamour d'ar baotred yaouank, kendirwi pe ameseien, kasset du-hont d'ober ne ouiep ket kâer petra, o kozhbewiñ e-barzh menezeier ha saonenoù kras ha didud, paneve gouezarded lor med feuls, prest da lammad gante dre

VEZH BRESEL ①

Courrière

dreñv ha da blantañ o c'hountilli lemm ba o c'hein. An eil tra eo pegeñ spouronet e vesent gant kros ar barachutisted pennoù tousez (fachisted a lare an dud politiset), o c'hourdrous da gemer ar galloud e Paris hag er Frañs — med kemend-all a aon a vese e-mesk ar re Wenn, araog an dispac'h ar wech-mañ, araog paotred ar falz hag ar morzhol... An dra diwezañ eo gweled un abardaewezh, e-barzh bered ur barres vihan diwar ar maes (deus Aod-an-Hanternos), pegeñ mantret hag abafet e oamp dirag arched ur gwas yaouank lazhet gant ar fellaghaien droug, ha degasset aleshont n'ouson ket ped mis warlerc'h, hag ewidin, mouss en bragoù berr, ar c'hentañ interamant, un sivil, a zo kêrroc'h, rag tud ruz-tan e oant... Marw ewid petra, ewid piw ? O klask goùd e oamp !

Med n'eo ket tamm ebed an dra-se danvez levr tew Hamon ha Rotman hag a studi, pizh ha hir, buhez ha soñjoù an dud o deus sikouret an FLN er Frañs.

UR BRESEL DIBOELL HA DIBENN

Ar bresel oa kroget disoñj, nos an Ollsent 1954, pa oa bet (a skrive **Le Monde**) « meur a zen lazhet e-kerz argadennoù eneb da bostoù ar poliss ». Ur bresel ha ne oa ket ur bresel peogwir oa un torfed skrivañ ar gomz !

Ur bresel memestra, med « heb penn na dibenn », a zisklêrie G. Mollet... o kabaliñ.

Ne dalv ket ar boan komz gwall bell deus ar re a oa e penn ar gouarnamant epad ar bresel : P.M.F. da zigen-tañ, « presidant ar C'honsailh » en doa sinet ar peuc'h en Indochin (« an Aljeri a zo ar Frañs », a lar eñv pa strak an traoù e 1954) ha Mitterrand, Ministr an Diabarzh a lar er Gambr e mis Du 1954 : « deus ar Flandres d'ar C'hongo... dre-oll eo trec'h al lesenn, hag al lesenn zo lesenn ar Frañs ». Buan e teu c'hwes ha brud deus ar gwaskerezh hag ar bouewierezh a ren en Aljer beteg fronelloù (pe diwkouarnioù) ar Frañsisien, med d'an ampoent n'eus ket med un toullad « intellektual » evel Bourdet pe Mauriac hag a gred disklêriañ an traoù-se a vo danvez ul levr embannet e fin 1955 gant daou « intellektual » just awalc'h, ha n'int ket disanavezet : Henri Jeanson hag e wreg (**An Aljeri maes al lesenn**) ; abaoe ar bresel diwezañ ema soñj ar Jeansoned gant an Aljeri ; mont a raont di beb ar mare hag arruint kamaraded gant Ferhat Abbas, sa skwer ; ar misioù araog eo bet ar wreg Colette o titouriñ war ar plass hag o weled renerien emsavadeg dez kentañ a vis Du 1954.

Diskouez a ra levr Hamon ha Rotman e oa krog ar soudarded oc'h ober o c'hoñje da fistoulad abred : e mis Gwengolo 1955 e oa bet stag er garioù

hag er c'hasarnioù gant ar re galwet pe adgalwet dre dekred Edgar Faure (deut Kentañ Ministr elec'h P. Mendes-France). « Tud vezw, tomm d'o fri, dre ma oant bet leset d'en em strewiñ en ostalerioù araog kemer an tren », a skrive kasetennoù an tu dehoù an dez warlerc'h... E mis Here avad vo gwashoc'h ha taerroc'h krogadoù endro da Rouen ha meur a lec'h all.

Ma vese isili (ha beteg maerioù) deus ar PCF deus tu ar soudarded imoret d'ar mareoù, ne oa ket ken sklaer meno ar Burew Politikel : mar tamalle « politikerezh an nerzh implijet ewid torriñ emsav broadel an Aljeri, ha na ziluzio ket muioc'h ar c'hudennoù eged n'en deus gwraet en Indochin, en Tunisi pe er Marok » e kave faot gant stourm armet « hiniennel » an FLN. Delc'her a ray ar PCF ha M. Thorez d'al linenn jilgamm-se : disklêriañ ar gwaskerezh, med nac'hañ ar stourm armet. Ewite, evel en doa laret Thorez en Aljer e 1939, an Aljeri oa « ur vroad o c'hanañ » (pe c'henel), ekreis « ur meskailh a zaou-zeg gouenn »... Teuk oa bet ar PCF iwe da vare lazhadeg vras Setif e 1945 ; begivinet en doa ase, herwez skrivagnerien al levr, ha broc'het e chomo an FLN deusoutañ epad pell. Klask a ray koulskoude Jeanson kaoud sikour ar PCF, ha memes kaoud kevreoù gantañ da eren stourm an FLN ha heni ar PCF (pa 'n em gavo gant Casanova ha goude-se gant Waldeck-Rochet, e mis Mae 1958, da vare distro De Gaulle), med ne zeuy ket a-benn.

Votadeg 1956 en doa raet ar maout d'an Talbenn Republikan (sossialisted, ha tud Mendes, Mitterrand ha Chaban-Delmas) hag ar gouarnamant da G. Mollet a gabale en ur lared achuiñ « ur bresel heb penn na dibenn », med a chañcho tu d'e chupenn raktal ! Distrujañ, dibennañ, dispenn an « emsavadeg », setu ase kredenn ar gouarnamant newez, daoust d'ar pistikoù a flemmo kalon darn, sañset (Mitterrand, PMF, ha dreistoll Savary a roy e ziles). Ar PCF iwe en doa votet « galloud dreist » d'ar gouarnamant da lakad ar peuc'h da ren en Aljeri (da lared eo da lazhañ an « derroristed »), daoust d'un deg depute a vefe bet enebet, med trec'het gant Duclos.

Bec'h a sav adarre er bloawezh 1956 araog kass ar soudarded e bourzh ar vatimant ah a trema Aljer. Kehid-se e vez dastumet disoursi kasetennerien evel Cl. Estier pe Cl. Bourdet, war-zigarez « digalonekaad an arme hag ar vro »... Kasset zo tud evel Lacoste (da heul Soustelle) da c'houarn an Aljeri ha da stourm douzh an FLN, par ma c'hallont, gwashañ ma c'hallont, heb plegañ morse. Sanket don eo ar Frañs, he gouarnamant hag he arme, e-barzh gwagenn pe fankigell an Aljeri. Ne zistanko ket.

(Da vezañ kendalc'het)

Ar re adgalwet o vont hag o tont.

Ne 'm eus ket bet tro da selled douzh an abadenn skinwel war FR3 « Un certain regard de Bretagne » gouestlet d'an es-barzh hag es-emrenour **Francis Gourvil**, bet kasetenner, dalc'hmad skrivagner ha sod gant an enklaskoù war an hanoioù-lec'hioù ha tud...

War a lavarer, tizhet gantañ an oad kêr a zaou-zeg vloaz ha pewarugent, ez eo **F. Gourvil** ur c'hoziad dispar, gant e vlew gwenn, e zaoulagad glas (e zaoulagad c'hlas ?), e spered lemm dalc'hmad, e vemor didoull bepred, e skiant hag e vez ataw war ewezh gantañ.

Ne 'm eus gwraet 'med lenn ar pennad gouestlet dezañ war **Ouest-France**, d'an 10/6/1980, ha sinet **Daniel Yonnet**.

Goud a ra peb heni petra 'dalv ar pennadoù moulet war ar c'hasetennoù pemdezieg : greun ha pell a vez kavet enne, pri hag aour, traou gwir ha traou diwir, pe damwir, war ar memes tro.

N'ouson ket hag-eñv e vo kaset responchoù da **Ouest-France** gant lenner pe lenner, ewid ressisaad tra pe dra, ewid sevel a-eneb pe a-du gant **F. Gourvil**. Ma 'z eus bet skrivet da **Ouest-France**, beteghenn (15/6/1980) ataw da vihanañ, n'eus bet moulet netra c'hoazh, med ha manket 'vefen bet war al lizheroù-se...

Un deg vloaz so bennag 'm eus gwraet anaoudegezh gant **F. Gourvil**. Dre e skridoù nemedkén. Lennet 'm eus bet, a-hed hag a-dreus, ha meur a wech, e desenn diwarbenn ar **Barzaz-Breiz**, hag e levrir en dastumadenn « Que sais-je ? » diwarbenn **Lennegezh vrezhoneg Breizh...**

N'eo ket ar ouiezegezh a vank da **F. Gourvil**. Kement a skriv a vez diasezet gantañ war e-leizh a lennadennoù ; e-barzh kement levraoueg en deus furchet ; n'eus netra kuzhet a gement na vefe ket bet lakaet gantañ da zont war wel. Ur mailh. Pebezh marc'h-labour, pebezh enklasker, pebezh furcher !

Ahanta ! Mad kêr neuse ?

Un den oc'h ober wardro ar fisik nukleel pe ar jedoniezh ne vez nemed un dra d'ober gantañ : ober arnodennoù, heuliañ pizh ar fedoù, ha tennañ klosadurioù. Ar pezh a soñj ar fisikour pe ar jedoniour-se ne gont ket. Daou ha daou zo pewar, pe e vefec'h anarkour, faskour, chiit, marksour, pe lesbianses...

Gant al lennegezh ha skianchoù an den e vez un afer all.

Ne c'heller ket studiañ un danvez o tennañ da vab-den pe d'ur bobl, evel mar pizhdispenser ul logodenn.

Kêr en devez an enklaskour berniañ arroudennoù, testenioù-dre-skrid, testenioù-dre-gomz, e chom gantañ goude-se da lakaad an traou-se en ur

serten urzh, en ur serten renk. Hag ase e c'hoari an enklaskour diwar e zibaboù donnañ e-keñver filosofiezh, karantez-vro, orin sossial, hag a-wechoù, e-barzh an dibaboù-se, e vez harzoù, ragsonjoù...

Achapiñ 'ra tamm-pe-damm an istor, al lennegezh, ar filosofiezh d'an objektivelezh rik. Ha, beteg ur serten poent : gwell-a-se.

Gwell-a-se, peogwir buhez mabden, buhez ar pobloù n'int ket mekanikoù. Ar « wirionez » ne gouez ket war choug an den ewid e vadaouiñ, ewid e vrewiñ, ewid e frikañ...

Mad en deus gwraet **Gourvil** degass sklêrijenn e-barzh afer luziet ar **Barzaz-Breiz**. Mes, ewiti da vezañ ur mell pezh-labour hag en deus lakaet meur a heni da vezañ laouen, meur a heni all da vezañ drougkountant, n'eo ket klos an Diskuliadur gant tesenn **F. Gourvil**. Meur a dra zo da lâred diwar he fenn, hag ez int bet lâret dija. Ha warlerc'h pennad-kaos **F. Gourvil** ez eus adarre traou da lâred :

Ha bez e oa **Kervarkêr** ur gaouiad touet, ur farwell, un toueller meur ? Ya, zo bet lâret gant lod, ha gant **F. Gourvil** beteg ur serten poent. Ne oa ket, pe ne oa ket penn-da-benn, zo bet lâret gant tud all, ha diwar brouennoù. Mad eo degass da soñj en deus **Donnassian Laurent** savet eñv iwe, ha difennet, ur mell pezh tesenn diwarbenn ar **Barzaz-Breiz**, pe, d'an nebeutañ, diwarbenn ar c'harnedoù-enklask bet skrivet gant **Kervarkêr** diwar selaou, ha bet savet gantañ goude-se ar **Barzaz-Breiz** diwar ar c'harnedoù-se. Diskouezet en deus **D. Laurent** : 1) e ouie **Kervarkêr** brezhoneg (ar pezh a vese nac'het gant forzhig tud araog) ; 2) en deus eñv e hunan dastumet danvez e v **Barzaz-Breiz** ; 3) en deus moulet danvez e gardedoù, a-wechoù pizh, gwechoù all en ur ober un taol-kempenn d'ar barzhonegoù, gwechoù all c'hoazh en ur « gâerraad » ar yezh pe an danvez... Ha n'eo ket achu gant an enklaskoù diwarbenn ar **Barzaz-Breiz**.

Sed ez a **F. Gourvil** pell mat ganti en ur adlavared ez eo ar **Barzaz-Breiz** un « dastumadenn pezhioù faos » (un ensemble de faux)...

Ha bez ez eo **Kervarkêr** « tad an emrenerezh vreizheg » ? Ul lañs bras en deus roet dezi, sur. Mes en e raog iwe e oa « emrenerien ». Dallet eo **F. Gourvil** gant e « garantez dipitet » ouzh Breizh. Ar gwir en deus da zewiñ bremañ ar pezh en deus bet adoret kent.

Nag ar vazh

Mes ar gwir en deus peb heni, mar kar, da chom hen mont da heul **F. Gourvil**.

An emrenerezh e Breizh zo un dra newez ha kozh war ar memes tro. Ar garantez-vro e Breizh n'eo ket diwanet gant ar **Barzaz-Breiz**. Meur a emrenerezh breizhad a-vremañ n'eo ket bet digoret ar **Barzaz-Breiz** gantañ biskoazh... An emrenerezh a-vremañ n'eo ket estrengassoniezh.

Un douelladenn, pe ur pej, zo gant ar ger « emrenerezh ». Komzomp fraezh : ema skeud **Breiz Atao** hag ar **Bezen Perrot** warnomp dalc'hmad.

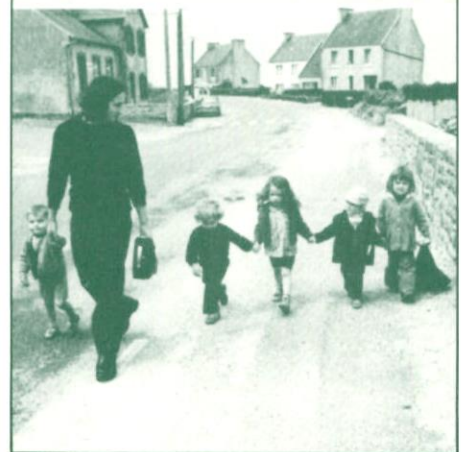
Re laouen eo bet ar Stad C'hall, goude ur bresel, o kavoud un digarez kêr da vougañ de virvikén — a soñje dezi — kement c'hoant e kalon hag e penn ar Vretoned da sevel a-du gant neb emrenerezh ; flastret eo bet an emrenerien, ar vrogarourien, ar vroadelourien diouzhtu goude ar bresel. Lod anehe a oa kablus, dre m'o doa bet divergontis awalc'h da sevel a-du gant an Nazied. Un nebeud Bretoned,

Fanch Morvannou

Le breton,

la jeunesse
d'une vieille langue

préface de R. Lafont

Ul levr newez deuet er-maes, ha moulet gant « Les Presses Populaires de Bretagne » ; savet eo bet gant Fañch Morvannou ; ul levr a studi, mes iwe diasezañ da brederiañ war istor ar brezhoneg nag ar Vretoned, ha muioc'h c'hoazh war o amzer-da-zont.

nag ar vezh

kollet gante o skiant vad, o deus pellaet, lakaet e skourr, epad meur a zeg vloawezh, ar mare da gomz en-dro eus emrenerezh en ur mod yac'h ha reizh. Rag e-mesk an emrenerien bet tamallet goude ar bresel e oa meur a heni direbech. Ma ne oant ket sod gant an triliw martese — ase ema dalc'h an emrenerezh, petra faot deoc'h ? —, ma oant sod gant Breizh — ase ema an dalc'h adarre —, se ne dalv ket lâred e oant a-du gant **Hitler**. Re aes eo ober ar meskañ-se. Ha bet eo bet gwraet.

pobl a zo (**Barzaz-Breiz** pe get, **Koran, Awiel, Levr Ruz** pe get), ez eo ur farsadenn komz eus emrenerezh Vreizh diasezet war ar gaou. N'eus netra retoc'h, netra modernoc'h, netra furroc'h eged an emrenerezh ewid Breizh. Petra eo an emrenerezh a-benn ar fin ? Degass muioc'h a zemo-kratelezh war an dachenn, setu toud. Hag un dra bennag eo. Roiñ ar galloud d'ar re a vez nac'het doute henn kaoud. An dra-se n'eo ket un dra dister. Lakaad Breizh en he flom, degass labour d'ar Vretoned, roiñ

politik, ez eo ur farsadenn all. Emaint a-du gant ar Frañs (n'eo ket ur pec'hed marwel), mes a-eneb da Vreizh evel Breizh (absolvenn da gement pec'hed a zo !). Politikel ar skolioù **Diwan** ? N'int ket staget douzh ur strollad politikel, mes klask saveteiñ ar brezhoneg zo, beteg ur serten poent, ober politik, peogwir ez eus, a-dal deomp, ur Stad c'halloudus hag he deus, daou-c'hant vloaz so, ur politikerezh splann diwar-benn yezhoù ar Frañs estreged ar galleg : o lazhañ. Republikaned mistri-skol an 3^e Republik ? Ya, beteg penn : stummet oant bet da astenn rouante-tezh ar galleg diwargoust ar brezhoneg; stummet oant bet da vezañ broadelourien c'hall, hag e oant. Desket o deus d'ar vugale karoud ar Frañs, beteg mont d'an daoulamm ruz da skuilhañ o gwad ewiti, heb marc'hata, hag ez int aet. Mes ar garantez-se ouzh ur Stad, ouzh ur sistem a-benn ar fin, n'eo ket aet da heul ur garantez all, ur garantez naturel koulskoude, an heni a vag peb heni ouzh e vammvro naturel, an heni a vag ar Vretoned ouzh Breizh. Kentañ bro hon eus da garoud — ha n'eo ket red poaniañ ewid se —, ez eo ar vro m'omp ganet enni. N'eus abeg uhelloc'h ebed a c'hell mougañ ar garantez kentañ-se.

Beteg goñd hirroc'h, e c'hellomp, evel emrenerien, karoud Breizh ha labourad ewiti heb magañ kassoni ouzh ar Frañs. Perag ar Frañs evel mammvro a-benn ar fin, ma ne vez ket Breizh ? Me zo sitoian eus ar bed iwe. N'eo ket harzoù ar Frañs a lako harz da 'm c'harantez ewid an dud all. Na harzoù Breizh. Mes amañ da gentañ ema ma dever kentañ a garantez. Aessad un dever !

Diheñchet eo bet ster ar ger « emrenerezh » gant fasioù un nebeud tud. Mes evel ma lenner e gwir kozh ar Romaned, « abus non tollit usum » ; « ar gwallimplij ne lam ket an implij ». Ar fasioù bet gwraet ne lamont ket he zalvoudegezh, he ferzhioù yac'h ha reizh, hag he mallusted bremañ, digant an emrenerezh.

An demokratelezh a gelenn iwe e tleer lesel peb heni da soñjal pezh a gar, ha da zisklêriañ e soñjoù. Gwraet eo gant **F. Gourvil**, pell zo. Ganimp-ni eo gwraet iwe. Mad e gis-se. Ra vo an trec'h gant ar re wellañ. Ni avad, n'omp ket paotred ar garantez dipitet, n'omp ket paotred o kaoud mezhañ nag o kaoud aon o lâred ez omp a-du krenn gant un emrenerezh demokratel ha sokialour ewid Breizh. Dister lennegezh Vreizh ? Ya. Ne vern. Ar bobl a zo o vevañ amañ n'eo ket pladet da virvikén. Goud a ouio sevel en he sav. Poaniañ raomp ewid hastañ an dewezh ma kredo Breizh bezañ Breizh heb krenañ. Ha ni, o labourad ewid se, ne veritomp nag ar vazh nag ar vezh.

Fañch Morvannou

Bez ez eus skolioù Diwan, pe e plij da F. Gourvil pe ne ra ket.

Ar vroadelouriezh vreizheg zo aet a-benn ouzh an heni c'hall. Ken fall an eil hag eben. Mes diwar ar vroadelouriezh c'hall **dirollet** eo bet savet an heni vreizheg. Ma 'z eo estrengassonour kement broadelour a zo, neuse n'eo ket marw ar vroadelouriezh c'hall, rag er Frañs an estrengassoniezh n'eo ket gwraet. Ra sello Bretoned Vreizh fachet ouzh Breizh ha mignon d'ar Frañs perzhioù fall o broad muiañ karet kement ha ken pizh ha ma klaskont re Vreizh, ar vammvro a nac'hont.

Bremañ avad, pa 'z eo digresket ar vroadelouriezh c'hall (diwar un nebeud « kolloù » gwraet gant an impaelerezh c'hall), bremañ pa weler kudennoù ar bed-oll lakaet kerkent war wel d'an dud, pa weler iwe pegen don eo ar garantez-vro e kalon an dud e kement

frankis dezo d'ober int-i o hunan war-dro o stal — hag a zo o vont da fall, **Barzaz-Breiz** pe get —, roiñ ar galloud d'al labourerien ha d'ar bobl, da bobl ar Vretoned, peogwir ez eo honnezh hon heni. N'eus ket a estrengassoniezh ase. Netra nemed ur garantez-vro yac'h ha **naturel**. Un dra bennag eo se, ya, un dra hag a c'hell entanañ meur a Vreizhad. Ur pal ewid ar vuhez. Ouzh piw e ra gaou ur pal sort-se ? Ouzh ar re na gavont goudor nemed dindan diwaskell ar yar gozh hanwet Frañs. Bez e c'heller kaoud istim, doujañs ha karantez memes ewid ar Frañs, evel ewid n'eus forzh pessort bro. Mes pas diwargoust ar re hon doug **da gentañ** trema hon bro-ni.

Politikel ar jeu ? Eveljust. Ha pa weler paotred ur c'hultur, diskiplad leal da **F. Gourvil**, o lâred ne raont ket

AL LABOUSS TAN

Tudigoù dister,
Korriged ar Preder,
Politikerion berrwel,
Gouarnerion trueg,
Ne spirit ket
Mar fell deoc'h delc'her er c'hlos
Etre barrennigoù
Pentet e gwenn, pentet e ruz, pentet e glas-gwenn-ruz,
— Ha marse e gwenn ha du —
Al labouss tan
Dishual e ziwaskeñ,
Distrob e bawioù.

Rag Frankis, Liberte
Ar ger ' zasson en oll yezhoù
A vez

Diere èl ar goelan é nijal el lijor,
Digabestr èl marc'h kalloc'h Epona
É taoulammad e kompesennoù ar bedoù a-wechall,
Di-zalc'h èl spered ar barzh a gantren en tu 'rall d'ar stered.
Mont a ra diharz da Walarn, da C'hevred,
Da Verwent, da Vis,
A zonder an douar da lein an neñv glas
Redeg a ra a-dreus d'an amzer.

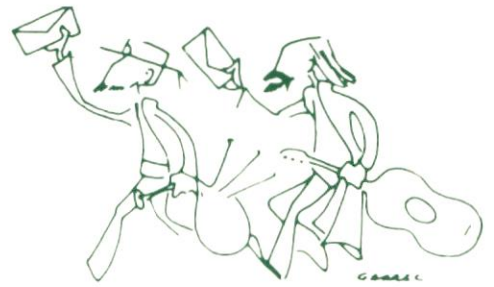
Edo he soñj, edo he spi
Gant sklaved Spartakus,
Gant Chouaned hor bro,
Gant kilhourzed Tito,
Gant nousped all, gant nousped bro !

Ema he soñj, ema he spi
E Chandernagor gant ar paria,
Gant ar C'hroc'hen Ruz en e glosdachenn,
Gant ar Slaved 'barzh goulag Potma,
Gant peb bobl gwasket gant unan vras
Gant peb den, peb merc'h gant e labour dalc'het.

Lakaad a ra ar Vistri da grenañ,
Lakaad a ra ar gaoued da freusañ,
Diskar a ra mogerioù an toull-bac'h.
Lakaad a ra diwaskeñ war ziskoaz ar paourkaezh, moñs e ziwesker.
Intaniñ a ra an eneoù flaw,
Dihuniñ a ra ar pobloù morgousket.

Peb tra a varw 'barzh ar bed-mañ
Nemed ar gomz, nemed ar ger
Nemed ar mennos, nemed ar preder
Rag-se, Frankis, da hanw zo divarwel.

Sten Kidna

LIZHEROÙ

Sant Brieg, d'ar c'hentañ a vis Even,

Kasetenn ger,

Setu amañ, gant ma lizher, ur chekenn a 60L ewid ma adkomanant. Ur skoazell dister eo, ewid ur gasetenn hag a vez kudennoù arc'hant ganti, evel ar re ne c'hellont ket bewañ gant arc'hant ar gal-loud pe heni an embregerezhioù bras.

Kendalc'hit da ziskouez buhez gwirion ar Vretoned ha kalon vad deoc'h ewid **Gouel Pobl Vreizh**.

A wir galon.

Jorj Delaunay

Trugarez vras d'hon lenner ha komanter a Sant-Brieg ewid e gomzoù freal-zus. Fiziañs hon eus e tremeno mad Gouel Pobl Vreizh !

A wir galon ganeoc'h, ha gant oll lenne-rion ha komanterion Pobl Vreizh.

POBL VREIZH

ROAZON

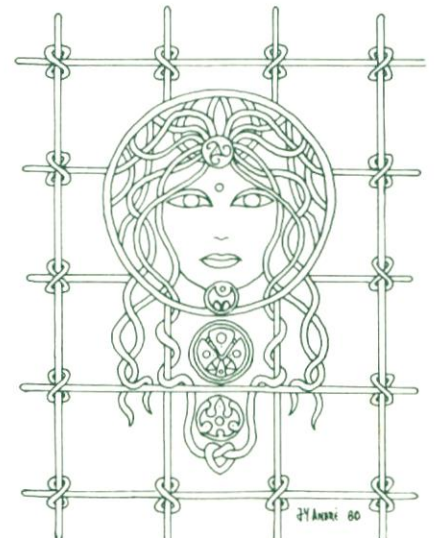
Théâtre de la Parcheminière

d'ar yaou 3-7-1980 :

BITEKLE,

d'ar gwener 4-7-1980 :

O CHESUS !

AR FALZ

kelaouenn drimisiel an Emsav diasezet gant Yann Sohier,
bodet ennañ skolaerion ha kelennerion Vreizh a-du gant ur
skol vreizheg ha laik gwirion

Lennit Ar Falz ! Komanantit d'Ar Falz !

(40L ewid 4 niv.)

AR FALZ, Str. Kan-Ar-Gwez — 29245 PLOURIN-MONTRouLES
KRP 430-20 H ROAZON

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o roiñ, 6 gwech ar bloaz
barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù a beb sort ha keleier
80 pajenn e peb niverenn - Rener : Ronan Huon

komanant : 50 L - Studierien : 35 L

Teñzorier-merour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours-à-Chaux
ST.SERVAN 35400 ST.MALO - CCP 5349-06 PARIS

Diskrog zo...

POBL VREIZH

Boud e oa e-leizh a dud e Plogoñv da zez gouel ar Pantekost : biskoazh e oa bet gwelet kement 'rall a dud e-kostez Bae an Anaon ha Beg ar Ras. E-leizh a dud, e-leizh a Vretoned é lâred nann ! da sañtral ar Stad kolonisation. Plogoñv : pardon bras ar Vretoned é tiskouezñ da re Baris ha d'o mewelion dre amañ ne vennont ket bout kaset ar-raog ged taolioù bazh el ur bagad deñved...

Lâret hon eus amañ lies perag eh omp a-eneb krenn da sañtral Plogoñv : a-c'houde gwerso e tisklêriomp a vouezh uhel ema un dra fall ha dinatur, klask ober a Vreizh un dachenn glos ma puñso ar Stad an energiezh produet enni ewid henn kass 'lec'h arall, da lâred eo er c'hornadoù diorroet ag an Europ ; arlerc'h boud gwraet a Vreizh un dachenn glos arall ma tae — ha ma ta dalc'hmad — paotred an Europ tinwidig da glask labourision enni ewid o c'hass ermaes ag ar vro, kentoc'h ewid degass labour dre amañ, degass al labour e lec'h m'ema an dud, ha n'eo ket ar c'hontrel...

Ma oa ârdro 100 000 a dud e Plogoñv d'ar 25 a vis Mae é huchal nann ! da sañtral ar galloud-kreis, ne oa ket kement 'rall a dud, na tost, a pa oa daet Y. Bourges da Vreizh, e mis Mae iwe, da roiñ al lañs a enor d'ar pemped lestr-splujer nukleel gall. Ha boud e vehe un nukleel mad hag unan fall ? Ha boud e vehe ur chañchamant a pa vez lakaet an energiezh atomeg e servij ar bresel ? Ken bras ema, ma n'eo ket brassoc'h, ar risk é toned ag an implij gwraet ag an atom ar dachenn ar bresel. A pa ouier emenn ema an Enesenn Hir, 400 000 a dud tolpet tost mat doc'hti, e komprenner gwell ar risk bras a zo endoud ase, tost da Vrest, ur gwenn (cible) sort-se. Ur risk ker bras é an heni a za ag ur sañtral a 5200 megawatt, ur risk bras ewid yec'hed ar vartoloded é tremen meur a vis beb blé tost doc'h kendispenner (réacteur) nukleel al lestri-splujer, ur risk bras ewid labourision ar poull-aosiñ 10 — siviled ar re-mañ — hag a vez é kempenn hag ec'h ober ârdro ar benweger-se. Ahendarall, n'heller ket chomel mud,

a pa weler pegen kreisennet ema ar Stad C'hall (a oll viskoazh, mes gwashoc'h c'hoazh bremañ), e santer gwell an dañjer bras a zo douzh hon kortos, ged ar c'hontroll-poliss ar beb tra, ha dreistoll ar gement a sell douzh an nukleel. Ged petra e vo gwraet kempoues ar bed da zoned ? Ged ar spont, an aon...

Neuse mar lârer nann ! da sañtral Plogoñv, hag en ur mod krenn ha nerzhus, ema red lâred nann ! iwe d'an nukleel a vresel. Marse ema aessoc'h moned da vale da b/Plogoñv, ewid boud ar ewezh ha manifestiñ a-eneb d'al lestri-splujer nukleel. Ewid lâred ar wirionez, ema aessoc'h d'ar Stad lesel an dud da voned da Plogoñv d'ober a-eneb d'al lestri-splujer. Ha neoazh, ken kolonial ema al lestri-splujer-hont en Enesenn Hir, é m'ema ar ragtress mezhus a-zivoud Plogoñv. Ewid afer Plogoñv e c'hell ar Stad tenniñ ardrenv ; ewid an Enesenn Hir ne bermetehe ket.

Ur c'hemm bras zo ase e spered an dud...

Boud zo kemmoù arall. Sellomp douzh afer ar « Joint Français » e Sant-Brieg. Ken gwazh, ken rust, ken bras a boues e oa ar stourmad eno é e 1972. Rag ar batroned n'o deus ket doujet a skarzhiñ er maes ag ar stal-hont, n'eo ket hebkén an dileuridi aberzh sindikad, mes iwe o maouesi. Gouied a ra ar batroned un dra heb arvar : daet int da Vreizh ged ar soñj da c'hounid argant ged nebeud a boan ha diâr goust labourision Breizh... Ha neoazh : gwelet zo bet, n'eus ket gwerso, patroned ha micherourion é vanifestiñ, kasel-ha-kasel, e ruiou Sant-Brieg ewid o doud, herwez ar pezh a lâront, « ar gwir da labourad ». Ema bremañ an tu gounid ged ar re a venn achuiñ ged ar grev. Un taol-kâer ewid ar batroned. Un trec'h ewid a vour é tenniñ ardrenv. Ur c'holl, ur faezherezh ewid Breizh...

Er c'hours-mañ e weler nebeutoc'h an dud é vanifestiñ ewid al labour e Breizh. Ne lâromp ket ema dister pe null ar c'haosioù arall. Mes ar poentoù pouesusañ ne fich ar gouarnamant. Ha pere eo ar poentoù-se ? An dilabour, ar diouwer a labour ewid

ar re yaouank, ar c'hignerezh ag an dachenn buplik, ar rewin ag ekonomiezh ar broioù ha kornadoù periferikel, an dismantr ag industrielezh Breizh, hag enñ ken bresk dija, ar berniañ eus an tachennoù labourdouar, ar bresel gwraet gant ar Stad da gement a zo bet gounezet ar an dachenn sossial...

Boud zo tud hag a venn lakaad un disparti, un troc'h, etre ar stourm a-eneb da sañtral Plogoñv, hag ar stourm politikel pemdezeg. Ur fari bras eo. N'eus netra a gement a vehe dibolitikel. Kountant bras e vez ar Stad a pa wel e vezer é klask dibolitikaad an traou. Rag dibolitikaad a dalv kement a lakaad ur politikerezh ressis ar-sav : heni an tu dehoù.

E komz é ma raomp, n'eo ket sur e raimp plijadur d'an oll. Gouied a raomp eh eus, e-mesk stourmerion Plogoñv, tud na vennont ket klewed hanw a bolitik. Tud na vennont ket teuler ur sell a vras ar gudenn an nukleel. Boud zo tud hag a venn pikiñ ar gouarnamant ged ur spilhenn, mes pas muioc'h. Lod ag an ekolijisted zo ag ar ouenn tud-se. Ni n'omp ket. Ar stourm ewid an ekoljiez zo ul lodenn ag ar stourm, nend eo ket ar stourm politikel en e bezh. N'hellomp ket lesel tud so da lâred ema an ekoljiez, hag an ekoljiez hebkén, ar mod da zoned a gement stourm politikel a zo. N'hellomp ket lesel an dud-se da lâred nend eus talvoudegezh ebed ged kement na denn ket d'an ekoljiez. Ar stourm ewid roiñ o frankis d'ar pobloù sujet ne vo ket kaset ar-raog ged faltasi an ekoljisted. Boud zo ag ar stourm-pouesusañ-se ; Plogoñv eo lodeg e-barzh ar stourm-se, ar perzh ekoljikel anehoñ, ar perzhioù arall iwe, ar perzh breizheg dreist peb tra.

Marse e tay an tu gounid genimp e Plogoñv. Gwell-a-se. Possubl eo awael. Mes chomel a ra meur a dachenn e Breizh da stourm arnehe. Arabad tenniñ ardrenv a-ziar an tachennoù-se. Penaos ahendarall e c'hellehemp kass ar-raog kaos emrenerezh sokialour hor pobl ?